

פרשת אחרי-קדושים

תשפ"ה | גליון ס' | שנה ב'

שפעתה

הוועד להפצת תורת הגה"ק בעל ה'ישמח לב' מפרוקירכען זיע"א ולמעלה בקודש

צבי לצדיק

הגה"ק המקובל רבי יצחק באנהארד זיע"א
תלמיד חבר למרן החתם סופר זיע"א

וזאת ליהודה

הגה"ק רבי יהודה הלוי זיע"א
אבדק"ק נייטאדט
מגדולי תלמידי החתם סופר זיע"א

ישמח לב

הגה"ק רבי משה שמעון הלוי זיע"א
אבדק"ק יאקא ופרוקירכען
תלמיד למרן השבט סופר זיע"א

שפתי צדיק

• בשפת יהגה •

בטעם שהסמיכו פרשת שפחה

חרופה לכלאים

בשפחה וגם בבת חורין, אבל חצי' שפחה וחצי' בת חורין גם לעבד עברי אסורה משום כלאים, כמו שנחשב פסולי המקדשים לכלאים אפי' למנהיגו בפני עצמו' לשיטת המפרש במס' מכות הנ"ל.

ויתיישב על פי זה קושיית התוס' בגיטין (מא. ד"ה לישא שפחה אינו יכול)¹, שהקשו בואם תאמר השלישי, וימכור עצמו בעבד עברי, כלומר שימכור את צד בן חורין שבו ויכול ליקח שפחה חרופה, ותידור דגור ומשוחרר אינם נמכרים בעבד עברי משום דבעינן 'ושב אל משפחתו' (להלן כה, מא), ודימושן שחצי עבד וחצי בן חורין לאזהרות כלאים², ועיי"ש מה שתידור שכלאים של עבד אינו דומה לכלאי בהמה שהביאו בקושייתם, וחצי עבד וחצי בן חורין ג"כ דינה ככלאים שיש בו צד חירות וצד עבדות, ומצדו אסור לבא על השפחה.

והתוספות לשיטתייהו שגם במס' מכות שם (כב. ד"ה שהרי) ובחולין (קטו: ד"ה בשני מינין) תמחו על פירוש זה שיחשב כלאים בשביל שיש בו תערובת דינים של הקדש וחולין, ולדברינו אתי שפיר, דעצם חצי' שפחה וחצי' בת חורין הוי כפסולי המקדשים שאסור להנהיגם ולהביע עמם.

שדך לא תזרע כלאים וגו' ואיש כי ישכב וגו' והיא שפחה נחרפת לאיש והפדה לא נפדתה וגו' והביא את אשמו וגו' (יט, יט-כא). באבן עזרא הסוף הפסוק כתב בזה"ל: 'זו טעם להזכיר זאת הפרשה וכו' שזאת השכיבה כמו כלאים חפשי עם שפחה³, עכ"ל, פירוש, דלכך נסמכה פרשה של שפחה חרופה לציווי של כלאים.

ויש להביא מכאן סיוע למה דאיתא במכות (כב.) 'המריב עור שור פסולי המוקדשים' לוקה שנים⁴, ומפרש שם ריב"ן אפילו על מינו, דיש בפסולי המוקדשים צד מין הקדש שהרי אסור בגיזה ועבודה⁵, וגם צד חולין שהרי בשרו מותר לכל, הטמא והטהור יחדו יאכלו, וזה כשני מינים⁶, וסיים הריב"ן, תימה שבשפחה זה יחשב כלאים, אף שבטבעם הם כשאר בהמה פשוטה⁷.

ולהנ"ל יש ראי' מן הפסוק, אבל לא כהבנה של האבן עזרא דכלאים הוא משום שהבועל חפשי והנבעלת שפחה, ומשונים בדיניהם, אלא כלפי מה שידוע דמחצי שפחה וחצי' בת חורין איירי, דהלכתא כרבי עקיבא דדריש (כריתות יא.) הכי קרא והפדה לא נפדתה פדו' והיא פדו' חצי' שפחה וחצי' בת חורין, ואינו נחשבת כלאים לכל הלא עליו, אפי' הוא עבד עברי שמוחרר

זוה"כ מכפר על עוונות שאינם מתכפרים אפי' ע"י תשובה

כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו (טז, ו). ויש לעיין, מאי לפני ה' הלא ודאי על זה קאי כיון דכתיב יכפר.

ונראה לי עפ"מ דאיתא ביומא (פא.) האומר אחטא ויום הכיפורים מכפר, אין יום הכיפורים מכפר, כי עיקר הכפרה ע"י תשובה הוא באה, ואף אם בעשירי בניסן עושה תשובה כהוגן ג"כ נתכפר לו, אמנם יש דברים שתשובה לבד לא מהני כגון המחטיא את הרבים וכדומה, אבל תשובה ביום הכיפורים מכפר, דעיצומו של יום מכפר, אלא שצריך להתוודות על עונותיו ולהתחרט על כל שעבר.

ועיין בחובת הלבבות (הל' תשובה פ"ב) ושם בפירוש טוב הלבבון (ד"ה לא במעשהו) הא"ן שמכנה אותן אנשים שמתוודין וחוזרין וחוטאין ע"ש¹, נמצא א"כ שבתחלה צריך לשוב בתשובה כהוגן ואז יסייע היום הכיפורים, ונמחלין לו אפילו אותן עבירות שבתשובה לחוד לא מהני, וזה שנאמר כי ביום הזה יכפר עליכם מכל חטאתיכם דייקא מכל כהנ"ל, אבל אימתי בתחילה לפני ה' תטהרו מעצמכם ע"י תשובה, ואז יסייע לכם יום הכיפורים.

אדם שכבודו נפגע שידמה עצמו לחבירו

ואהבת לרעך כמוך אני ה' (יט, יח). במסכת אבות (פ"ב מ"י) שינוי, 'רבי אליעזר אומר יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך ואל תהי נוח לכעוס'. ואפשר לבאר דהנה רגיל אדם לכעוס על מי שלא נהג לו כבוד כראוי, כשלא קראו לשמחת מרעות, או לא השיבו בראש הקרואים, או לא כבדו בעלייה בבית הכנסת, וכנהה, ויעץ רבי אליעזר להשמוע מלכעוס בשביל כיוצא בזה, ותדמה בנפשך אילו לא בכבודך פגע אדם פלוני, אלא בכבוד חבריך שהוא ג"כ חשוב ויקר כמוך, האם היית כועס על מי שנגע בכבוד חבריך, מסתמא לא היית כועס על הא יגרא שלא נהג כבוד ומוסר בחבריך, כי כן דרכן של בני אדם שלא ירגיש כל כך במה שנעשה פגם בכבוד חבירו, רק בגינת כבוד עצמו הוא מרגיש פגימה דקה, דקה מן הדקה.

ועתה חשוב, למה תרגו על הפוגע בכבודך, הלא אין ראוי להתרגז רק על מי שעשה עול, ואם אתה חושב זה לעול מה שפגע בכבודך, הלא אין העול יותר גדול אם נוגע בכבודך מאם שלא בכבודך ובכבוד חבריך היה פוגע, ואתה ידעת שאם ה' מאורע כזה מול חבריך לא היית כועס, א"כ מה לך זכות לכעוס אם פוגע בכבודך יותר ממה שהיית נרגז אם היה פוגע בכבוד חבריך, א"כ איפוא שים מחסום לפיך שלא יצאו מפיך דברי נרגז ובוטה כמדקרות חרב.

מותר לנסות את ד' ולקיים את חוקיו כדי לזכות ב'וחי בהם'

ושמרתם את חקותי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם (יח, ה). לולי מיסתפינא שאחשב בכת ממלי פנים שלא כהלכה ח"ו אענה חלקי בזה, שכמו שמוחרר לנסות בצדקה ומעשר כמ"ש (מלאכי ג') 'ובחבונני נא בזאת', וכמו שאמר רז"ל (תנ"ך ט), הכי נמי נראה לי שמוחרר לנסות בחק ולעשות שלא לשמה², כמ"ש ושמרתם את חקותי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם. ובזה נראה לי זהו שאלת החכם (הגדה ש"פ) 'מה העדות וגו' חקים ומשפטים' דייקא, ר"ל רוצה לידע אי חק או משפט, והחילוק כנ"ל³.

א. בחובת הלבבות כתב בזה"ל: 'חלקי התשובה הם שלשה, אחד מהם, השב מחמת שלא מצא דרך לעברה, וכשהוא מוצא, גובר יצרו על שכלו, ולא ימנע ממנו, וכאשר ישלם עשותה, יראה גנות מעשהו ויתחרט על מה שעבר בה, וזה שב פניה לא בלב, ובלשוננו לא במעשהו, והוא חייב בעונש הבורא יתברך, ובו נאמר (ו, ט-יא) הגנב רצח וגאף והשבע לשקר וגו' המערת פריצים וגו', עכ"ל, וביאר שם בפירוש טוב הלבבון בזה"ל: 'שכל זמן שיצרו עליו ובידו לעבור הוא עובר עליה, ואך בבואו בבית אלוהים יתודה על עונותיו ומבקש עליהם כפרה, והוא אך יצא מבית אלוהים חוזר לפקוד אשמותיו ולעבור עליהם כבאשונה וכה דרכו תמיד', ועוד שם (ד"ה הגנוב) 'ואומר ובאתם ועמדתם לפני בית הזה אשר נקרא שמי עלי, ואמרתם נצלנו למען עשות את כל התועבות האלה, רצה לומר, שחושבים שנצולים מעונשם בעבור שיבואו להתוודות בבית ה'". עכ"ל. ב. פ', מותר לנסות ה' ולקיים החקים כדי לזכות ל'וחי בהם'. ג. צ"ע דהא כתוב גם 'ואת משפטי'. ד. בדחק מותר לנסות את ה'.

א. כלומר, דהר"ל ככלאים, דהרי הבועל הוא אדם חפשי והנבעלת היא שפחה. ב. לאחר שנפדה. ג. ונולד מדברי הכתוב (דברים יב, טו) 'בכל אות נפשך תחב ואלתו בשר', - 'תחב' ולא גיזה, והכתוב מלמדת שאסור בגיזה ועבודה. ד. המריב עור שור פסולי המקדשים אי"פ שפדו את השור עדיין יש בו תורת קדושה, כי התורה החשיבה את שור פסולי המקדשים לשני גופין חלוקים, שיש על השור הזה לאחר פדיו, גם תורת חולין, וגם תורת קדשים. ה. בריב"ן: 'המריב עור שור פסולי המקדשים' - שנפדה אפילו על מינו, לוקה, שהרי גוף אחד ועשאו הכתוב שני גופין, גיזה דאסור בגיזה ועבודה בשר ולא חלב ואלתו לא לכלבך, והלכך אסור להרביע אפי' עם מינו משום כלאים, שרמיע חולין על קדשים או קדשים על חולין, וכן במנהיג אפילו מנהיג עם מינו, ואפילו מנהיג בפני עצמו חולין וקדשים הוא וחייב משום כלאים, דחרישה דהוא עצמו כלאים שעשאו הכתוב שני גופין, ולא שמעתי ראי' מלן דחולין וקדשים כלאים זה בזה דבר תימה הוא. עכ"ל. ו. בגמ' כריתות: 'איוהי שפחה כו', ונו רבנן, והפדה - יכול כולה, תלמוד לומר, לא נפדתה, יכול לא נפדתה, תלמוד לומר - והפדה, הא כיצד, פדו' ואינה פדו', תצי' שפחה וחצי' בת חורין ומאורסת לעבד עברי, דברי רבי עקיבא. ז. ראה הערה ה' בסוף פירוש של ריב"ן. ח. בהקדים קושיית התוס' יש להביא את דברי המשנה שם: 'מי שחציו עבד וחצי בן חורין - עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד, דברי בית הלל, בית שמאי אומרים, תקנתם את רבו ואת עצמו לא תקנתם, לישא שפחה אי אפשר שכבר חציו בן חורין, בת חורין אי אפשר - שכבר חציו עבד, יבטל, והלא לא נברא העולם אלא לפניה ורביה, שנאמר (שפי' פסוק יח) 'אל תהוה בראה לשבת יצרה', אלא מפני תיקון העולם כופין את רבו ועושה אותו בן חורין, וכתב שטר על חצי דמיו, וחזרו בית הלל להורות כדברי בית שמאי. ט. שם הקשו התוס' שוב, שהעבד שהוא חצי עבד וחצי בן חורין ישא ימי חצי שפחה וחצי בן חורין, כדאמרין בחולין (טז) דפרתה שבתבעה אין מריבין עליו לא סוס ולא חמור אלא מינה, ותרצו, דגבי כלאים [כלאי בהמה] לא אסר אלא תרי מיני והנהו הוה חד מינא, ולכך מריבין עליו את מינה, אבל הכא גבי חצי עבד וחצי בן חורין, אתי צד עבדות ומשתמש בצד חרות, הלכך אינו יכול לישא חצי שפחה וחצי בן חורין. י. ראה הוספה קודמת.

עוד יזכור לנו

מדור מיוחד להנצחת נכדי רבינו זיע"א

יום שישי - י"א באייר

הרה"ג ר' אהרן ב"ר יעקב זצ"ל פפויפער
אבד"ק קהילת מהרש"א יוהנסברג
נלב"ע תשנ"ג

שלשלת הדורות: הרה"ג ר' אהרן פפויפער
זצ"ל חתן מוה"ר יהודה לעווי ז"ל בן הגאון ר'
יששכר דוב הלוי לעווי אבד"ק סינער-וואראהל
זצ"ל, בן הגה"ק רבינו זיע"א.

ת.נ.צ.ב.ה.

יום שני - י"ד באייר

מוה"ר יעקב ב"ר מנחם ז"ל בינעטה
נלב"ע תשע"ב

שלשלת הדורות: מוה"ר יעקב בינעטה ז"ל,
חתן הגאון ר' אלעזר עקיבא פאשקוס זצ"ל
מטשארנא, חתן רבינו הגה"ק זיע"א.

ת.נ.צ.ב.ה.

יום חמישי - י"ז באייר

מוה"ר רפאל פרץ ב"ר משה בצלאל ז"ל
לעפקאוויטש
נלב"ע תשל"ג

שלשלת הדורות: מוה"ר רפאל פרץ
לעפקאוויטש ז"ל, בזו"א חתן הגאון ר' אלעזר
עקיבא פאשקוס זצ"ל מטשארנא, חתן רבינו
הגה"ק זיע"א.

ת.נ.צ.ב.ה.

לתרומות

ולכל עניני הגליון ניתן לחייג
למס' 079-9697-784

שהשמחה במעונם

לידידנו נכדי רבינו זיע"א

הרה"ח ר' משה אברהם פשקוס שליט"א
הרה"ח ר' יוסף שמעון פשקוס שליט"א
ירושלים - בני ברק

לרגל הולדת נכדו / בנו בשעתו"מ

יה"ר שתזכו לראות נחת מכל יוצאי חלצכם, אמן.

המברכים המשתתפים בשמחתכם

מכון וילנא אל פרויקט

בדין אחיזת תינוק כשבידו משחק אלקטרוני
שאינו בו בטרייה

ובאמת כבר כתבו התוספות (שבת קמ"ב ע"א) לבאר שאינו מותר בטליתו כמו כל טליתו מן הצד, כיון ש"אינו צריך כל כך טליתו התינוק", דהיינו שלא התירו לטליתו בטליתו מן הצד אלא כשיש צורך לכך בשביל דבר המותר, והכא כיון שאין לבן גנוגעים אין טליתו צורך כל כך ולכן אין האבן בטל לתינוק (עי' שו"ע הרב שם סעי' א').

והפרי מגדים (אשל אברהם סימן ש"ט ס"ק י"א) מבאר מדוע אינו מותר לטליתו התינוק שבידו אבן ככל טליתו מן הצד, כיון שהתינוק מחזיק האבן כדרכו ואינו מטלטל התינוק כדרכו, בכח גוונא הרי זה כאילו הוא עצמו מטלטל המוקצה ואינו נקרא טליתו מן הצד.

ובחזון איש (סימן מ"ז ס"ק ב') מצאנו עוד ביאור מדוע אינו מותר לטליתו התינוק שבידו אבן ככל טליתו מן הצד, כיון שכוונת האבן גם לצורך האבן כיון שמרגיע את התינוק מבכיו (ואף שזה טליתו לצורך דבר המותר והאסור, מ"מ כיון שבלא האבן היה התינוק צועק ובוכה לכן עיקר כוונתו להאבן, עי' שו"ע הרב הלוי ח"ה סי' מ"ג).

האם מותר לטלית עגלה שבתוכו תינוק שאבן בידו

ונפקא מינא למעשה בדין האם מותר לטלית עגלה שהתינוק שבידו אבן בתוכו, שלדברי הפרי מגדים (שם) שאין לטליתו התינוק שבידו אבן כיון שמחזיק הבן והאבן כדרכו ואינו טליתו מן הצד, ואם כן כשמטלטל עגלה ילדים שבתוכו נמצא הילד שבידו אבן אין זה טליתו כדרכו ממש ולכן מותר לטליתו העגלה וליכא למיחש לכלום, אבל לדעת השולחן ערוך הרב (שם) בביאור דברי התוספות (שם) שאין לטליתו התינוק שבידו אבן כיון שאין טליתו התינוק נקרא צורך כיון שאין לבן גנוגעים, וכן לדברי החזון איש (שם) שאין לטליתו התינוק שבידו אבן כיון שכוונת האבן גם לצורך האבן כיון שמרגיע את התינוק מבכיו.

והנה כל זה בטליתו תינוק שבידו אבן, אבל אם ביד התינוק נמצא דבר, נפסק בשולחן ערוך (שם) שאין לטליתו, וכתב החי אדם (כל ס"ז סעי' ט"ז) שאין לטליתו אף שאר דבר מוקצה, כיון דחיישין דילמא אתי לאתויי, ונמצא מטלטל המוקצה בידיים ולכן לא התירו אפילו לאחוז התינוק שבידו מוקצה.

דיעה שניה המתרת לאחוז יד התינוק כשבידו מוקצה

והשולחן ערוך (שם) מבאיר דעה המקלת לאחוז יד התינוק כשבידו האחרת נמצא מוקצה, "ויש אומרים שלא אסרו אלא כשהוא נושא התינוק עם דינו בידו, אבל לאחוז התינוק בידו אף על פי שדינו ביד התינוק אין בכך כלום", והביאור בזה דחיישין שיטעה לומר דכשם שהתירו בשביל התינוק לישאנו כשהדינו בידו אף שממילא מתלטל גם הדינו, כך מותר לישא את הדינו עצמו בידו אחר שנפל ולתנו ליד התינוק, ולכן אסרו לטליתו כשיש בידו מוקצה אלא במקום שיש חשש סכנת נפשות.

ובאמת נחלקו האחרונים אי מותר לאחוז יד התינוק כשבידו מוקצה, ולדעת שולחן ערוך הרב (שם סעי' ב') אין לאחוז אפילו ביד התינוק כשבידו מוקצה אלא במקום סכנת נפשות, אבל לדעת האלה רבה (שם) וכן נראה סתימת הביאור הלכה (שם ד"ה ויש אומרים) יש להקל כדיעה הראשונה במחבר ומותר לאחוז ביד התינוק כשבידו מוקצה.

הכרעת האחרונים להלכה

וכתבו האחרונים שהנכון ביותר לנער המוקצה מידי התינוק ע"י שיענע את ידו, ובפרט בימינו שיש מיני דברים ומשחקים המיישבים את דעת התינוק נכון לעשות כן (עי' מנורה הטהורה שם ס"ק א'), אבל אם כוונתו לנער יד התינוק כדי שלא יזיק למוקצה הוי טליתו מן הצד לצורך דבר האסור ואין שום היתר לעשות כן, אלא אם כוונתו כדי שהוא לא יכשל באיסור מוקצה או שגדולים ממנו לא ילמדו מזה (עי' ספר נחלת ישראל פ"ג אות ט').

אין לאחוז תינוק בידו אם ביד התינוק נמצא אבן או שאר דבר חפץ שאינו ראוי לכלום (כגון משחק אלקטרוני שאין בו בטרייה), אלא באופן שחוששים שאם לא יגביה אותו בידו יחלה התינוק, והתירו טליתו מן הצד במקום סכנת חולי.

ואם ביד התינוק נמצא דינר אין לאחוז ולהרמו בידיו אפילו שבוכה מאוד, אלא באופן שיש בו משום סכנת נפש, ולדעת השולחן ערוך הרב גם אין לו לאחוז ביד התינוק כשנמצא בידו האחר דבר מוקצה.

והנכון ביותר שיענע המוקצה מידי התינוק ע"י שיענע את ידו, ובפרט בימינו שיש מיני דברים ומשחקים המיישבים את דעת התינוק נכון לעשות כן (אבל אם חושש שהתינוק יזיק החפץ אין לו לנענע ידו, כיון שזה טליתו מן הצד לצורך דבר האסור).

נימוק: יש לדון בזה בכמה אנפי א'. צריך לבאר מה הדין כשביד התינוק נמצא אבן או שאר דבר מוקצה שנפסק הבטרייה ב'. האם מותר לטלית עגלה שבתוכו תינוק שבידו אבן או דינר ג'. האם מותר לאחוז ביד התינוק שבידו דבר מוקצה ד'. מהו הנכון ביותר לעשות כשביד התינוק נמצא דבר מוקצה ה'. האם מותר לו לנענע יד התינוק כשחושש מהפסד החפץ.

האם מותר לטלית הבן כשבידו אבן או דינר

נפסק בשולחן ערוך (סימן ש"ט סעי' א') "נוטל האדם את בנו והאבן בידו ולא חשיב מטלטל לאבן והוא שיש לו געגועין (פירוש שיש לו עצבון כשאינו עם אביו) עליו שאם לא יטלנו יחלה, אבל אין עליו געגועין לא", והביאור בדברי השולחן ערוך כי התירו לטלית מוקצה באופן שחוששים שאם לא יגביה אותו בידו יחלה התינוק והתירו טליתו מן הצד במקום סכנת חולי (עי' משנ"ב שם ס"ק ב'), אבל לטלית התינוק כשבידו דינר חיישין שמא יפול הדינר ואתי אביו לאתויי ונמצא מטלטל המוקצה בידיים ולא התירו אלא במקום שיש חשש סכנת נפשות (עי' משנ"ב שם ס"ק ד').

יש לבאר מדוע אינו מותר לטליתו התינוק ככל טליתו מן הצד

ולכאורה יש להבין מדוע התירו לטליתו התינוק אלא במקום סכנת חולי, והרי טליתו מן הצד התירו לצורך דבר המותר וכמו שנפסק בשולחן ערוך (שם סעי' ד') שמוותר לטליתו אבן ע"פ חבית, והרי הכא כשמטלטל התינוק ובידו האבן אין טליתו מן הצד לצורך דבר המותר יותר מזה, שהרי מטלטל האבן לצורך התינוק.

הילולא קדישא רבא

של רבינו הגה"ק רבי משה שמעון הלוי זיע"א

מפרויקטירענן

בכור

אין אנחנו פספיקים להודות

להני צנתי דדהבא המתאבקים בתורתו של רבינו זיע"א ומסייעים בכל עת ועונה להוצאת והפצת תורתו ה"ה אבר מורי

הרה"ג ר' משה יוחנן זינגער שליט"א
והרה"ח ר' מנחם שמעון זינגער שליט"א
הרה"ח ר' יקותיאל יהודה ווידער שליט"א
וכל העוזרים והמסייעים שיח'י

על עזרתם בהכנת יומא דהילולא של רבינו זיע"א הן בגופם והן בממונם שלא יחסר להם המזון, ועל ידם זכו המוני תלמידי ונכדי רבינו זיע"א לפקוד את ציונו הק'.

ואנו בתפילה שיזכו לברכתו של רבינו בהקדמת ח"ג מספרו שסיים בזה"ל: "וכפי פרושות אל השמים שיעמוד שמי וזכרי בבני ובבנותי וזרע זרעי שישבנו באהלי שם, וחלף מדה גדושה של עצבון שנפלה לי למנה יזכו יוצאי חלצא וצאצאיהם לשבת בקרן בן שמן נחלה שפורה להם, אמן כן יהי רצון.

בברכת התורה

אברהם יוסף ב"ר

ובכל נכדי ותלמידי רבינו זיע"א